

تحلیل وقف و ابتدای آیات منتخب از قرآن کریم

با محوریت دیدگاه‌های سجاوندی و ابن جزری

www.ketab.ir

نویسنده:

مرتضی مقنیان

مقتیان، مرتضی، ۱۳۵۸ -	سرشناسه:
تحلیل وقف و ابتدای آیات منتخب از قرآن کریم مرتضی مقتیان	عنوان و نام پدیدآور:
تهران: نور هدایت، ۱۴۰۰.	مشخصات نشر:
۱۸۷ ص.	مشخصات ظاهری:
۹۷۸-۶۰۰-۷۴۶۷-۶۸-۸	شابک:
و شمیت فهرست نویسی: قیبا	یادداشت:
کتابنامه: ص. ۱۸۳ - ۱۸۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.	موضوع:
قرآن - تجوید	
Quran -- Recitation	
سجاولندی، محمدين محمد، قرن ۶ق - دیدگاه درباره تجوید	موضوع:
جزری، محمدین محمد، ۷۵۱ - ۸۲۲ ق. - دیدگاه درباره تجوید	موضوع:
قرآن - قرائت	موضوع:
Quran -- Readings	
BP۷۷/۵	
۲۹۷/۱۵۱	رده بندی کنگره:
۸۷۲-۳۴۴	رده بندی دیویی:
اطلاعات حوزه کتابشناسی: قیبا	شماره کتابشناسی ملی:
۱۴۰۰/۱۹۴۶	تاریخ توصیف:
۸۷۴۳۱۶۸	تاریخ پاسخگویی:
	کد پیگیری:

نشر نور هدایت

تحلیل وقف و ابتدای آیات منتخب از قرآن کریم

نویسنده: مرتضی مقتیان
ناشر: انتشارات نور هدایت
مجری طرح: موسسه اندیشه ناب فردا
صفحه آرای: مرتضی دولتی
نویت چاپ: اول/ زمستان ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۶۷-۶۸-۸

حق چاپ این اثر برای نشر نور هدایت محفوظ می‌باشد.

نشانی: خیابان کریم‌خان زند، خیابان خردمند شمالی، کوچه اعرابی ۲، پلاک ۴، تلفن: ۰۹۱۹۴۵۴۰۸۲۹ - ۸۸۸۱۲۲۰۷

فهرست مطالب

۹	 مقدمه
۱۲	 پیشینه تحقیق
۱۳	 فصل اول: کلیات
۱۴	 تعریف وقف و ابتدا
۱۵	 تعریف وقف
۲۰	 جمع بندی
۲۲	 اهمیت دانش وقف و ابتدا
۲۴	 ارتباط علم وقف و ابتدا با علوم دیگر
۲۵	 پیشینه تألیفات در وقف و ابتدا
۳۵	 مصنفات قراء و نحویان متقدم
۴۰	 تقسیمات (انواع) وقف
۶۱	 مراتب وقف
۶۱	 وقف بر رئوس آیات
۶۳	 وقف بر حروف مقطعه
۶۴	 فصل دوم: معرفی سجاوندی و ابن جزری
۶۵	 سجاوندی

۶۵	معرفی سجاوندی.....
۶۶	اساتید سجاوندی.....
۶۶	اوصاف سجاوندی از قول دیگر دانشمندان.....
۶۷	آثار و تألیفات سجاوندی.....
۶۷	آثار خطی منسوب به سجاوندی.....
۶۹	مقایسه کتاب سجاوندی با کتب پیشین.....
۶۹	تعداد نسخ کتاب سجاوندی.....
۷۳	منقولات دانشمندان از سجاوندی.....
۷۳	محتوای کتاب سجاوندی.....
۷۴	تقسیم‌بندی سجاوندی بر وقف و علایم هر یک.....
۷۹	عناوین کتاب سجاوندی.....
۷۹	ابن جزری.....
۷۹	اساتید ابن جزری.....
۸۰	تألیفات ابن جزری.....
۸۰	وقف و ابتدا از دیدگاه ابن جزری.....
۸۲	تقسیم‌بندی ابن جزری از وقف و ابتدا.....
۸۸	بحث در مورد ابتدا.....

مقدمه

قرآن کریم، این مصحف شریف، تنها کتابی است که هر کسی به فراخور حال خود می‌تواند از آن بهره‌مند شود، دامنه مخاطبان قرآن بی‌نهایت وسیع و ژرفای محتوایش فوق‌العاده عمیق است. چنانکه هر کسی در هر درجه از علم و دانش از امی گرفته تا دانشمند می‌تواند از این خوان پر نعمت الهی متنعم گردد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ لِلْقُرْآنِ ظَهْرًا وَبَطْنًا وَلِبَطْنِهِ بَطْنٌ إِلَى سَبْعَةِ أَبْطُنٍ^۱
و از طرفی: النَّظَرُ فِي الْمُصْحَفِ عِبَادَةٌ.^۲

و نیز قال الصادق (ع): كِتَابُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ: الْعِبَارَةُ، وَ الشَّارَةُ،
وَ اللَّطَائِفُ، وَ الْحَقَائِقُ. فَالْعِبَارَةُ لِلْعَوَامِّ، وَ الشَّارَةُ لِلْخَوَاصِّ، وَ اللَّطَائِفُ
لِلْأَوْلِيَاءِ، وَ الْحَقَائِقُ لِلنَّبِيَّاءِ.^۳

بر خلاف عقیده بعضی که می‌گویند خواندن قرآن بدون درک و فهم معانی بی‌فایده است، باید بگوییم که ما لایدرک کُلُّه لایترک کُلُّه.

امام خمینی (ره) در نامه اخلاقی - عرفانی خویش به فرزند برومندشان حاج احمد آقا (علیه الرحمه) در مورد قرآن اینگونه سفارش می‌کنند: فرزندم! با قرآن این بزرگ کتاب معرفت آشنا شو اگر چه با قرائت آن؛ و راهی از آن به سوی محبوب باز کن و تصوّر نکن که قرائت بدون معرفت اثری ندارد که این وسوسه شیطان است. آخر، این کتاب از طرف محبوب

۱. عوالی اللئالی، ج ۴؛ ص ۱۰۷

۲. مستدرک الوسائل، ج ۹؛ ص ۱۵۳

۳. مصباح الشریعة، ص ۴۵۹

است برای تو و برای همه کس، و نامه محبوب محبوب است اگر چه عاشق و محب مفاد آن را نداند.^۱

اما وظیفه ما در مقابل قرآن چیست؟ و عقل در این باره چه حکم می‌کند؟ مسلماً هر انسان عاقلی اگر در کنار سفره‌ای رنگارنگ با غذاهای گوناگون و سراسر فایده قرار گیرد اگر به حداقل طعام قناعت نماید باید در سلیم بودن عقل خود تردید کند. آری درست است که نگاه به قرآن نیز عبادت و ثواب است اما این کمترین فایده آن است. اگر راه برای غوطه‌ور شدن در اعماق این اقیانوس و رسیدن به گهرهای ناب باز است، چرا به ساحل قناعت کنیم؟ گذشته از اقتضای عقلی جهت بهره‌مندی هرچه بیشتر از قرآن، هر مسلمانی به صرف مسلمان بودن، وظایفی در قبال این نعمت عظیم الهی دارد که این کتاب را به عنوان کتاب دینی خود انتخاب و سرلوحه برنامه زندگی خویش قرار داده است.

لذا هم به مصداق کلام خالق: «ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»^۲ و هم به مصداق کلام مخلوق یعنی پیامبر عظیم‌الشان اسلام (ص): «انی تارک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی، یک مسلمان می‌بایست وظایف خود را در قبال قرآن شناخته و در ادای آن نهایت سعی و تلاش خود را مصروف دارد.

یکی از این وظایف، همانا خواندن این کتاب الهی است که در آیات و روایات به این مهم توصیه شده است. بدیهی است راه استفاده از هر کتابی خواندن آن است. البته قرآن تنها کتابی است که خواندن آن صرفاً به خاطر

۱. صحیفه امام جلد ۱۶ صفحه ۲۱۱

۲. تکوثر / ۸

فهمیدن نیست بلکه خواص منحصر به فرد این کلام خالق سبب شده که حتی پیامبر(ص) نیز که خود، مفسر و مبین قرآن بودند نیز مأمور به تلاوت آن باشند.

«إِنَّمَا أُمِرْتُ ... وَأَنْ أَتْلُوَ الْقُرْآنَ»^۱ «أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا»^۲ ، و این یعنی جایی که پیامبر(ص) از تلاوت قرآن بی نیاز و معاف نیست تکلیف امت مشخص است.

اما اینکه این خواندن چگونه و به چه صورتی باشد که در شأن این کلام مقدس باشد، باز هم متوسل به خود قرآن می‌شویم و دستورالعمل می‌گیریم: در قرآن به این مسئله اشاره شده است. «أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا»^۳. حضرت علی (ع) می‌فرماید: «التَّرتیل اداء الحروف و حفظ الوقوف».

امام (ع) ترتیل را متشکل از دو بخش می‌دانند: بخش اول، «اداء الحروف» که مربوط به مباحث روخوانی، تلفظ حروف، قواعد تجوید و صوت و لحن است، اما بخش دوم مربوط به رعایت محل‌های مناسب توقف در حین قرائت است که از آن تعبیر به «حفظ الوقوف» شده است، البته این حدیث در روایت دیگری «معرفه الوقوف» نیز نقل شده است، لکن «معرفت با حفظ» مانعه الجمع نیستند و شناخت و رعایت وقف نه تنها منافاتی با هم ندارند بلکه چه بسا لازم و ملزوم یکدیگرند یعنی تا «شناخت» در کار نباشد «رعایت» هم محقق نمی‌شود یا حداقل آنچنان که باید و شاید تحقق نمی‌یابد.

۱. قصص/۹۱ و ۹۲

۲. مزمل / ۴

۳. همان